

Vienota kultūras mantojuma digitālo resursu zināšanu organizēšanas sistēma: iespējas un sadarbība

Eduards Skvireckis
Datu pārvaldības eksperts
Latvijas Nacionālā bibliotēka

Bibliotēku, arhīvu un muzeju standartizācijas jautājumi: problēmas, risinājumi
2020. gada 15. septembris, Rīga

Kultūras mantojuma digitālie resursi

- Teksts, attēli, audio, video, kino, muzeju priekšmeti, kultūras pieminekļu 3D, digitāli radītā satura vākšana, nemateriālā mantojuma un kultūras norišu fiksēšana
- Nepieciešamība aprakstīt un vienoti pārvaldīt kultūras mantojuma digitālos resursus, lai padarītu tos pieejamus lietotājiem

Aprakstošie dati vs. Atsauces dati

- **Aprakstošie dati** attiecas uz aprakstāmo objektu un ir izmantojami konkrētas informācijas sistēmas ietvaros ar ierobežotu iespēju tos izmantot atkārtoti
- **Atsauces dati** kā aprakstāmo objektu sasaistes punkti, ļaujot tos izmantot atkārtoti. Augsta vērtība. Atsauces datus izmanto dažādas zināšanu organizēšanas sistēmas (ZOS)

Zināšanu organizēšanas sistēmas (ZOS)

- Autoritatīvie dati
- Klasifikācijas
- Kontrolētas vārdnīcas
- Tēzauri
- Ontoloģijas
- u.c.

ZOS uzdevums ir:

- Savstarpēji sasaistīt informāciju (atsauces metadatus)
- Saistīt **lietotāju** ar viņam nepieciešamo informāciju iespējami precīzi, paverot plašāku zināšanu kontekstu

Zināšanu pārvaldības rīki LNB

-
- Autoritatīvie dati
 - Nacionālais tēzauris
 - UDK klasifikācijas sistēma

LNB Datu un zināšanu pārvaldības nodaļas speciālisti izmanto savu pieredzi, zināšanas un pētnieka intuīciju, lai veidotu, uzturētu un paplašinātu šīs ZOS

LNB izmantotās entītes

Entīšu veidi

- Persona
- Institūcija
- Dzimta/Ģimene
- Vieta/Ģeogrāfisks objekts
- Notikums
- Darbs
- Temats
- Forma/žanrs

Kontrolētās vārdnīcas

Autoritatīvie dati

Nacionālais tēzauris

Autoritatīvie dati (AUT)

- Standartizētas, strukturētas, pārbaudītas un uzticamas ziņas par noteiktām entītēm: personām, institūcijām, vietām, notikumiem, pasākumiem, darbiem u.c.
- Autoritatīvos datus veido, lai kontrolētu personvārdu/nosaukumu atšķirīgās formas
- MARC21 Authority standarts → RDA

RDA (*Resource Description and Access*) datu modelis

- Jauna pieeja datu modelēšanā, kas balstās uz entīšu identifikāciju, to **atribūtu** un **attiecību** parādīšanu
- Konceptuālie modeļi, kas ir RDA pamatā:
Vēsturiskie (FRBR, FRAD, FRSAD) → **IFLA LRM**
- Saskaņots ar *MARC21 Authority* standartu

Sistēmas nr.	000220088
Entītes veids	Persona
Persona	● Ērenpreiss, Gustavs, 1891–1956
Vieta saistīta ar	Dzim.: Mazsalaca (Mazsalacas novads, Latvija). Mir.: Detmolda (Vācija). Adr.: Vācija. 1945–1956
Darbības joma	Velosipēdu ražošana.
Nodarb./profesija	Uzņēmējs.
Norāde	Эренпрейс, Густав, 1891–1956 [rus] Ērenpreiss, Gustavs, 1891–1956 [lav] Ērenpreiss, G. (Gustavs), 1891–1956 [lav]
	● Dzimta:Ērenpreisu dzimta
	● Dibinātā institūcija:Gustava Ērenpreisa velosipēdu fabrika
Sk. arī	Ērenpreisu dzimta
Sk. arī	Gustava Ērenpreisa velosipēdu fabrika
Dzimums	vīrietis
Valoda saistīta ar	lav ger rus
Saist. ieraksts	 Ērenpreiss, Gustavs, 1891–1956 [VIAF] http://viaf.org/viaf/169144782719818095970 Ērenpreiss, Gustavs, 1891–1956 [Wikidata] https://www.wikidata.org/wiki/Q15724923

Saistītās vietas

Saistītie termini

Vārdformas

Saistītā dzimta

Saistītā institūcija

Nacionālais tēzauris un tā lietojums digitālajās kolekcijās

- Uz ASV Kongresa bibliotēkas Priekšmetu saraksta (LCSH) principiem veidota jēdzienu vārdnīca ar universāla lietojuma leksiku un asociatīvo, hierarhisko un ekvivalences attiecību kontroli

Gotthardus Fridericus Stender.

RunA

Zināšanu pārvaldes rīki un standarti NMKK un LNA

Nacionālā muzeju krājuma kopkatalogs (NMKK)

- Priekšmeta tipa klasifikatori
- Citi klasifikatori

Latvijas Nacionālais arhīvs (LNA)

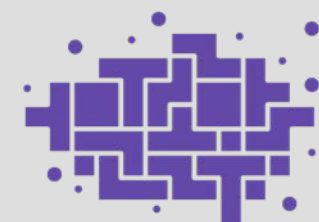
- Autoritatīvo ierakstu datu bāze (ICA, ISAAR (CPF))
- Fondu nozaru klasifikators (NACE)

LZP FLPP “Latvijas atmiņas institūciju dati digitālajā telpā: vienojot kultūras mantojumu” (Izp-2019/1-0365)

Projekta mērķis:

Izpētīt un aprakstīt Latvijas atmiņas institūciju semantiskās sadarbības potenciālu kultūras mantojuma jomā:

- Testēt un ierosināt Latvijas situācijai atbilstošu zināšanu pārvaldības modeli ar blakus mērķi nodrošināt heterogēnu datu sadarbību digitālā vidē
- Izmantot strukturētas un pārbaudītas vārdnīcas un datu kopas, kurām ir atvērto saistīto datu potenciāls

FLPP

FUNDAMENTĀLIE UN
LIETIŠĶIE PĒTĪJUMU
PROJEKTI

LZP FLPP “Latvijas atmiņas institūciju dati digitālajā telpā: vienojot kultūras mantojumu” (Izp-2019/1-0365)

Projekta uzdevumi:

- Sagatavot rekomendācijas politikas veidotājiem ar ieteikumiem semantiskās sadarbības veicināšanai starp atmiņas institūcijām (2021)
- Sagatavot koncepciju kultūras mantojuma entīšu reģistra izveidei (2021)

Iespējas to ieviest ERAF projektā “Kultūras mantojuma satura digitalizācija (2. kārtā)”

ERAF projekts “Kultūras mantojuma satura digitalizācija (2. kārta)”

Viens no uzdevumiem:

Latvijas kultūras mantojuma integrētās platformas izveides ietvaros izstrādāt **Atsauces datu centralizēto risinājumu**, lai nodrošinātu visu platformas darbībai nepieciešamo atsauces datu (autoritatīvo datu, ģeotelpisko references datu, iekļautu ārējo reģistru, tēzauru, kontrolēto vārdnīcu, un citu atvērto datu kopu) pieejamību vienotai DO aprakstīšanai un atrādīšanai lietotājiem

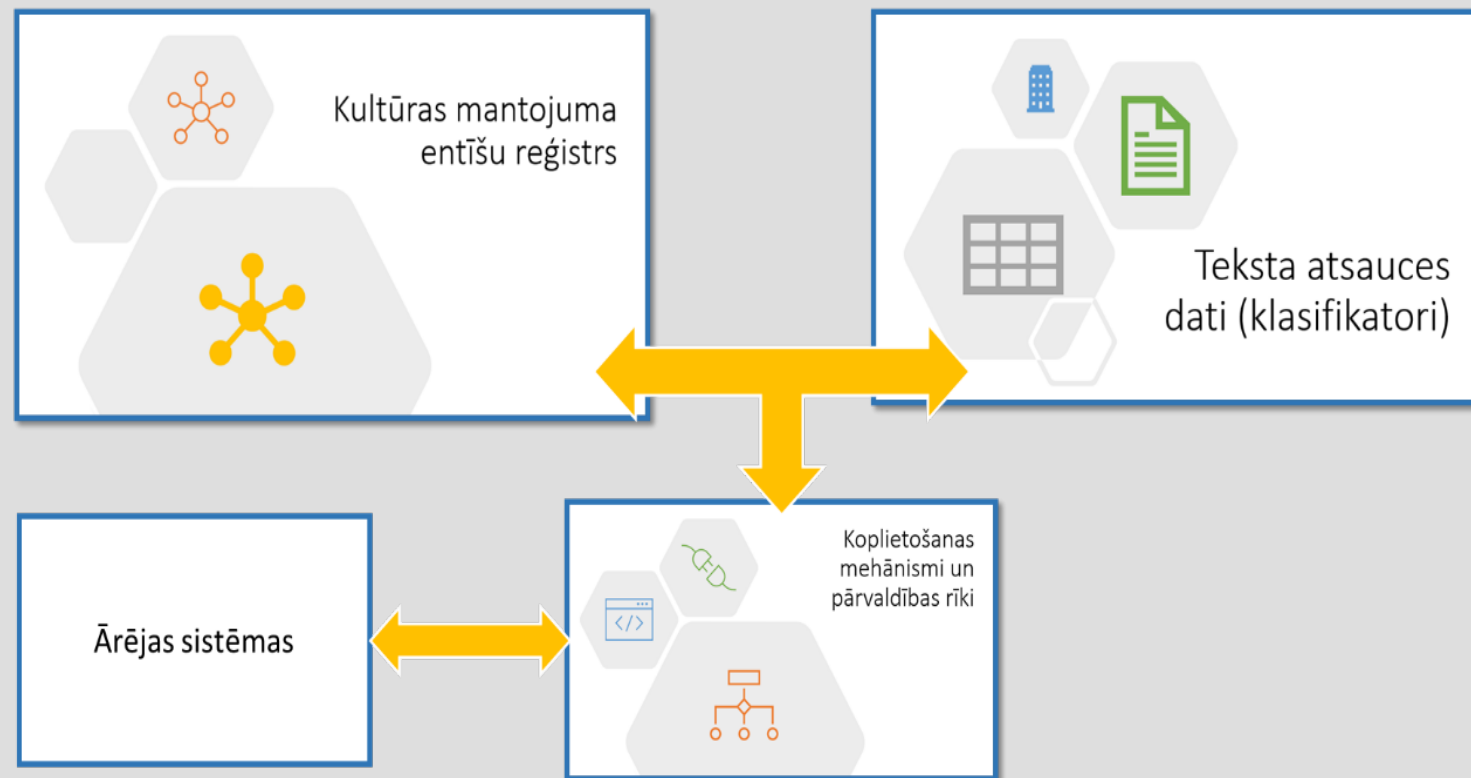
Iecerētais Atsauces datu risinājums (ATS)

ATS iecerēts veidot uz partnerinstitūciju esošajiem atsauces datiem, vienojoties par standartizētu kultūras mantojuma entīšu reģistra izveidi un kopīgu klasifikatoru lietošanu.

Kultūras mantojuma entīšu reģistra izveidē tiks ņemti vērā ar atmiņas institūcijām saistītie datu konceptuālie modeļi:

- Library Reference Model (LRM - bibliotēkas)
- Records in Context (RiC - arhīvi)
- CIDOC Conceptual Reference Model (CRM - muzeji)

ATS datus plānots izmantot gan kultūras mantojuma digitālo objektu platformā, gan katras institūcijas pamatdarbības informācijas sistēmā.

L N B

L A T V I J A S
N A C I O N Ā L Ā
B I B L I O T Ē K A

Paldies par uzmanību!